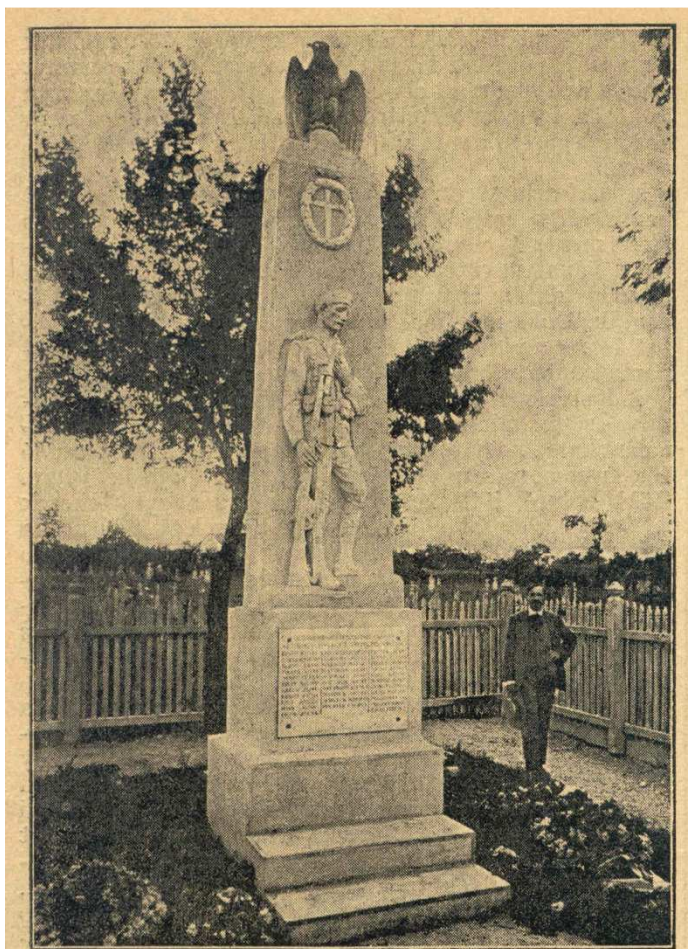

A Hősök szobra

1920. augusztus 20-án szentelték fel az I. világháborúban elesett vörösvári katonáknak emléket állító Hősök szobrát. Hősök napja közeledvén röviden felelevenítjük a szobor történetét, és megemlékezünk annak alkotójáról, Krasznai Lajosról, közzétéve néhány nemrégiben előkerült, kiemelkedő helytörténeti értékkel bíró fotót is.

A szobor története

1920. augusztus 20-án a szokásosnál is ünnepibb volt a hangulat Vörösváron: ekkor szentelték fel az I. világháború hősi halottainak emlékművét a vörösvári régi temetőben, az országút mellett. A műkő emlékmű fő alakja egy gyalogos katonát ábrázoló féldombormű, felette koszorúban kereszt, tetején egy szárnyát széttáró, jobbra tekintő turulmadár. Az emlékmű alsó részén márványtáblába voltak vésvé az elesettek nevei. A szobrot két évtizeddel később áthelyezték az új óvoda elé a Hősök terére. A falu képviselő-testülete így indokolta erre vonatkozó döntését: „... a hősök emlékművének jelenlegi elhelyezése nem felel meg azon tiszteletnek, amellyel ezen emlékmű elhelyezésével szemben viseltetnünk kell, mert a háttérrel képezett régi temetőt az egyházközség felparcellázta, s így a hősi emlékmű teljesen háttér és dísz nélkül áll.”

Kegyeltes ünnepet ült a napokban Pilisvörösvár lakossága. A világháborúban elesett pilisvörösvári hősök emlékoszlopát leplezték le a temetőben. A szobor, amely Krausz Lajos budapesti szobrászművész gyönyörű alkotása, egy megsebesült honvédet ábrázol, alul a talapzaton az elesettek névsorával, azoknak a hősöknek, akik Szerbiában, a Kárpátokban, a Doberdón alusszák örök ál mukat. Kegyelettel zárandokolnak hozzátartozóik Mindszentek napján e szoborhoz, amely közelebb hozza őket elesett kedveseik emlékéhez.

A Magyar Nép 1920. október 31-i lapszámának cikke a szoborról. A fotón jobb oldalt Krasznai (Krausz) Lajos, a szobor alkotója

A képviselők először úgy határoztak, hogy a szobrot a Községháza előtt állítják fel újra, később aztán az országzászlóval és a mécstartóval együtt mégis az óvoda elé helyezték egy alacsony emelvényre, korláttal övezve. A korábban egy egyszerű léckerítéssel körülkerített szobor így igazán figyelemre méltó módon kerülhetett újra elhelyezésre. Egy korabeli plakát szerint az emlékművet 1944. június 4-én avatták fel.

A szobor Hősök téri emlékműveink csoportjában ma is meghatározó, kiemelkedő jelentőségű, és nem pusztán méretével, hanem művészi és kegyeleti értékével, kőbe öntött jelképeinek (turul, kereszt, koszorú) erejével és közérthetőségével, és a megtörtetett testű és lelkű, végtelenül fáradt katona alakjával, aki utolsó erejével is őrhelyén áll, és bár körülötte sokan estek a bajtársak közül, ő mégis kitart és védi hazáját.

Ha ő rendületlenül kitartott is, az őt formázó műkő dombormű már repedezni kezdett a közel egy évszázad időjárási viszontagságai miatt, és városunk önkormányzata az elmúlt évben döntött arról, hogy a teljes emlékmű együttest felújíttatja. Ennek során visszakerültek a hősi áldozatok nevei is a szoborra. Az elől és kétoldalt elhelyezett három márványtábla összesen 106 vörösvári áldozat és négy itt elhunyt bosnyák katona nevét sorolja fel.

Az alkotó

Bár a Hősök szobráról részletesen írtam a Temetők könyvében (Fogarasy Attila, Sax Ibolya: „Hol sírjaink domborulnak...” Temetők könyve, Pilisvörösvár. Internetes változat: www.temetokkonyve.hu), a szobor alkotójáról a könyv írásakor még nem voltak adataim. Néhány hónapja véletlenül bukkantam rá az interneten böngészés közben néhány számomra szenzációt jelentő korabeli fotóra a szoborról és alkotójáról a www.kozterkep.hu weboldalon. Az archív fotókat Révay Máté, Krasznai Lajos dédunokája töltötte fel az oldalra, aki szobrász felmenője emlékének ápolására, művei bemutatására egy saját weboldalt is létrehozott (www.krasznailajos.hu). Felvéve vele a kapcsolatot, további fotókat és dokumentumokat is rendelkezésemre bocsátott, amit hálásan köszönök neki. Az interneten látható és az általa elküldött anyagokból végül kirajzolódott előttem Krasznai Lajos alakja és igazán becsülendő szobrászi munkássága.

Az alábbiakban idemácsolom a róla megtudott legfontosabb életrajzi vonatkozású adatokat:

Krasznai Lajos egy budai német családba született 1884. július 5-én legkisebb gyerekként, Krausz Lajos néven. Apja idegenvezetőként dolgozott a Nemzeti Szállóban, és fiát hasonló pályára szánta. Krasznai Lajos tehetségére a terézvárosi plébános figyelt fel, és az ő támogatásával került 1896-1903 között az Oroszlán utcai Fővárosi Mintázó Iskolába Vasadi Ferenc tanítványaként, ugyanakkor Schrödl Emil főiskolai tanár műtermében is tanult ebben az időben. Öt éven át dr. Teljesitski Kálmán esztétikai és művészeti-bonctani tanfolyamán is részt vett.

Apja szándékai ellenére Krasznai Lajos 1903-ban külföldi tanulmányútra indult, és neves mestereknél tanulta a díszítő szobrászat fortélyait. Dolgozott és tanult Bécsben, Németországban, Svájcban, Franciaországban és Belgiumban is. 1915-ben tért haza Giesswein Sándor prelátnak hívására. Négyévi katonai szolgálat után portré tanulmányokat folytatott Rudnai Bélánál, és önálló műtermet nyitott Budapesten. 1919-től rendszeres kiállító a Műcsarnokban.

Német nevének magyarosítására kérték a 30-as évek elején, ekkor lett Krauszból Krasznai (a korábbi alkotások szignója tehát Krausz, a névváltoztatás utániaké pedig Krasznai). A korabeli vallási megújulás következtében szobrairól, oltáiról gyakran közöltek képes leírást a korabeli újságokban (Nemzeti Magazin, Nemzeti Újság, Képes Krónika, Tolnai világlapja stb.). Neve ismert volt a korában, folyamatosan dolgozott, állandó megrendelések voltak.

A második világháborút követő kommunista fordulat következtében a Katolikus Egyház korábbi privilegizált (kiváltságos) helyzete üldöztetésre változott, ennek eredményeként kevesebb templom épült, az is csak az Egyházügyi Hivatal engedélyével.

Krasznai Lajosnak főiskolai állást ajánlottak, de Krasznai kiállt a Katolikus Egyház mellett, ezért műtermét, házat államosították. A korosodó művész ezután is dolgozott, haláláig (1965. november 20.) további kisebb megrendeléseknek tett eleget vidéki templomoknak, illetve háborús károk restaurálásában is szerepet vállalt. Szobrai, oltárai és szobrászmunkái az országban számos településen láthatóak ma is. Alkotásainak egy része a kommunista időkben elpusztult, a művész neve pedig feledésbe merült.

A szobor agyag makettja a művész műtermében

A szobor gipszből készült változata a művésszel.
A gipszszobor alapján készült el a végső, műkő változat

„Krasznai Lajos mesterember volt a szó eredeti és nemes értelmében. Nem a folytonos megújításra törekedett, hanem arra, hogy a művészileg már kipróbált utakon járva a lehető legnagyobb műgonddal, a historizáló kordivatnak engedve bensőséges melegségű szobraival maradandót formáljon a harmóniára törekvő művészi vágyból.” (Részlet a Budai polgár 1999. június 24-i cikkéből.)

„Művészettörténeti jelentősége abban áll, hogy az emberfölötti gigászi barokk korszakot emberméretűvé tette, nyugalmas utakra vezette. Egyben megfékezte a mindent elárasztó [festett] gipszszobor-özönt. Egyháztörténeti jelentősége sokkal nagyobb! Egyedül vállalta a mi ifjú korunkban fölfelé ívelő fejlődő, terjeszkedő korszak sürgető megrendeléseit. Nyújtotta, amit vártak tőle, a derűs, szent szobrok százait. Tevékenyen hozzájárult ahhoz, hogy a mögöttünk levő évtizedeket az újkori magyar katolikus egyház gazdag és diadalmas korszakának láthassuk.” (Részlet Erdőssy Béla festőművész beszédéből, amely 1984. augusztus 26-án, a művész születésének 100. évfordulóján tartott emlékmisén hangzott el.)

A Hősök szobra felavatása 1920. augusztus 20-án

Az utókornak

Krasznai Lajosra sajnos ma már nem emlékeznek Vörösváron. A neve valóban feledésbe merült. Azon vörösváriak közül, akik ott voltak az 1920-as szoboravatón talán már senki sem él. Az utókor azonban nem feledheti e jelentős művész nevét. Különösen mi, vörösváriak nem, akiket Krasznai Lajos művészi alkotószelleme megajándékozott egy olyan kifejező, gazdag üzenetű, időtálló alkotással, mint a Hősök szobra.

Fogarasy Attila